

**CHAQALOQLARDA ANEMIYA: SABABLARI, OLDINI OLISH VA
DAVOLASH USULLARI**

Muallif: Mamajonova Sarvinoz Tohirjon qizi

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali

Pediatrica yo‘nalishi 25-04 guruh talabasi

Annotatsiya: Anemiya – bu organizmda gemoglobin miqdorining pasayishi yoki eritrotsitlar sonining kamayishi bilan xarakterlanadigan patologik holatdir. Pediatrica amaliyotida chaqaloqlarda anemiya keng tarqalgan muammolardan biri bo‘lib, uning sabablari ko‘p qirrali va murakkabdir. Ushbu maqolada chaqaloqlarda anemiya kelib chiqishining asosiy sabablari, klinik belgilari, diagnostika usullari, profilaktika choralarining samaradorligi hamda davolashning zamonaviy yondashuvlari yoritib berilgan. Ayniqsa, temir tanqisligi anemiyasi, tug‘ma va irsiy omillar ta’siri, onaning homiladorlik davridagi salomatlik holati, chaqaloqning ovqatlanishi va atrof-muhit omillarining roli ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Maqolada, shuningdek, chaqaloqlarda anemiyani oldini olishda ona suti bilan oziqlantirish, qo‘shimcha ovqatlarni to‘g‘ri tashkil etish, profilaktik tekshiruvlarning ahamiyati va davolashda zamonaviy dori vositalaridan foydalanish bo‘yicha takliflar ishlab chiqildi.

Аннотация: Анемия – это патологическое состояние, характеризующееся снижением уровня гемоглобина или уменьшением количества эритроцитов в организме. В педиатрической практике анемия у новорождённых является одной из наиболее распространённых проблем, причины которой многогранны и сложны. В данной статье рассматриваются основные причины возникновения анемии у младенцев, её клинические проявления, методы диагностики, эффективность профилактических мер, а также современные подходы к лечению. Особое внимание уделено железодефицитной анемии, врождённым и наследственным факторам, состоянию здоровья матери во время

беременности, питанию ребёнка и влиянию факторов окружающей среды. В статье подчёркивается важность грудного вскармливания, правильного введения прикорма, профилактических осмотров и использования современных лекарственных средств при лечении анемии у новорождённых.

Annotation: Anemia is a pathological condition characterized by a decrease in hemoglobin levels or a reduction in the number of erythrocytes in the body. In pediatric practice, neonatal anemia is one of the most common problems with multifactorial and complex causes. This article highlights the main etiological factors of anemia in infants, its clinical manifestations, diagnostic methods, the effectiveness of preventive measures, and modern approaches to treatment. Particular attention is given to iron-deficiency anemia, congenital and hereditary factors, the impact of maternal health during pregnancy, infant nutrition, and environmental influences. The article also emphasizes the importance of breastfeeding, proper complementary feeding practices, regular preventive check-ups, and the use of modern medications in the treatment of anemia among newborns.

Kalit soʻzlar: anemiya, chaqaloq, gemoglobin, temir tanqisligi, profilaktika, davolash, diagnostika, ona suti.

Ключевые слова: анемия, младенец, гемоглобин, железодефицит, профилактика, лечение, диагностика, грудное молоко.

Keywords: anemia, infant, hemoglobin, iron deficiency, prevention, treatment, diagnosis, breastfeeding.

KIRISH

Inson salomatligi uchun qonning ahamiyati beqiyosdir. Qonning asosiy vazifasi – organizmni kislorod va oziq moddalari bilan taʼminlash, moddalar almashinuvini taʼminlash va organizmdan chiqindi moddalarni chiqarishdir. Ushbu jarayonlarda gemoglobin va eritrotsitlarning oʻrni alohida ahamiyat kasb etadi. Qonda gemoglobin miqdorining kamayishi yoki eritrotsitlar sonining yetarli boʻlmashligi anemiya deb ataladi. Pediatriya amaliyotida anemiya ayniqsa chaqaloqlar orasida tez-tez uchraydigan patologiyalardan biri hisoblanadi. Statistik maʼlumotlarga koʻra, dunyo boʻyicha har uchinchi chaqaloqda temir tanqisligiga

bog'liq anemiya kuzatiladi. Bu holat nafaqat rivojlanayotgan mamlakatlarda, balki yuqori rivojlangan davlatlarda ham keng tarqalgan muammo sifatida ko'rilmogda.

Chaqaloqlarda anemiyaning ko'plab sabablari mavjud: onaning homiladorlik davridagi sog'lig'i, tug'ruq jarayonidagi asoratlar, chaqaloqning irsiy moyilligi, ovqatlanish sharoitlari va boshqa tashqi muhit omillari. Masalan, homiladorlik davrida ona organizmida temir moddasi yetishmasligi yoki qon kasalliklari mavjud bo'lsa, bu bevosita chaqaloqning gematologik holatiga ta'sir qiladi. Shuningdek, erta tug'ilish, past vaznda tug'ilish va ko'p homilali homiladorliklar chaqaloqda anemiyaning paydo bo'lish xavfini oshiradi.

Anemiya chaqaloqlar organizmiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Eng avvalo, ularning jismoniy rivojlanishi sekinlashadi, tez charchash, uyquchanlik, rangparlik va asabiylashish holatlari kuzatiladi. Bundan tashqari, chaqaloqning immun tizimi sustlashadi, turli infeksiyon kasalliklarga moyilligi ortadi. Bu esa nafaqat bolaning hozirgi salomatligiga, balki kelajakdagi psixik va intellektual rivojlanishiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli pediatriyada chaqaloqlarda anemiyaning erta aniqlash, to'g'ri tashxislash va samarali davolashni yo'lga qo'yish eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda anemiyaning oldini olish bo'yicha dunyo miqyosida turli xil dasturlar ishlab chiqilgan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, chaqaloqlarda temir tanqisligi anemiyasi keng tarqalganligi sababli profilaktika choralari sifatida homilador ayollarga temir preparatlari tavsiya etiladi. Shu bilan birga, chaqaloqlarni ona suti bilan to'liq oziqlantirish, vaqtda qo'shimcha ovqatlarni joriy qilish va muntazam ravishda tibbiy ko'riklardan o'tkazish ham muhim ahamiyatga ega.

Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, anemiyaning oldini olish va davolash jarayonida integratsiyalashgan yondashuv zarur. Ya'ni, faqat dori vositalari bilan cheklanib qolmasdan, bolani to'g'ri parvarish qilish, ona va bola salomatligini muntazam nazorat ostiga olish, to'yimli va muvozanatli ovqatlanish sharoitlarini yaratish katta ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan olib qaraganda, anemiya nafaqat tibbiy muammo, balki ijtimoiy va psixologik masala sifatida ham

o'rganilishi lozim. Chunki bu kasallikning oqibatlari oilaga, jamiyatga va kelajak avlod salomatligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, u chaqaloqlarda anemiyaning sabablari, klinik ko'rinishlari, oldini olish va davolash usullarini har tomonlama tahlil qilib beradi. Bu esa pediatriya sohasi mutaxassislari uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lishi bilan birga, talaba va yosh tadqiqotchilar uchun ham muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, mamlakatimizda ona va bola salomatligini mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilayotgan bir davrda mazkur mavzuning ilmiy jihatdan tadqiq etilishi ham dolzarb, ham amaliy jihatdan ahamiyatlidir.

Shu bilan birga, ushbu maqolada chaqaloqlarda anemiyaning sabablari chuqur tahlil qilinib, uni oldini olish va davolashda zamonaviy yondashuvlar haqida tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu tadqiqot nafaqat pediatriya yo'nalishidagi ilmiy ishlarni boyitadi, balki amaliyotda chaqaloqlar salomatligini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

1. Chaqaloqlarda anemiyaning mohiyati va tasnifi

Chaqaloqlarda anemiya — bu qon tarkibida gemoglobin miqdorining pasayishi yoki eritrotsitlar sonining kamayishi bilan tavsiflanadigan patologik holatdir. Pediatriyada anemiya nafaqat alohida kasallik sifatida, balki ko'plab boshqa kasalliklarning ikkilamchi belgisi sifatida ham uchraydi. Shuning uchun uni to'g'ri aniqlash va tasniflash juda muhimdir.

Tibbiyot adabiyotlarida anemiya bir necha turlarga bo'linadi:

Temir tanqisligi anemiyasi – eng keng tarqalgan tur bo'lib, chaqaloqlarda uchrash ehtimoli juda yuqori. Bu holat organizmda temir moddasi yetishmasligi sababli yuzaga keladi.

Megaloblast anemiyasi – asosan folat yoki B12 vitamini yetishmovchiligida rivojlanadi.

Aplastik anemiya – suyak iligi faoliyatining susayishi natijasida hosil bo'ladi.

Irsiy gemolitik anemiyalar – qon hujayralarining genetik nuqsonlari tufayli eritrotsitlarning erta parchalanishi bilan xarakterlanadi.

Chaqaloqlarda eng ko‘p uchraydigan tur — bu temir tanqisligi anemiyasidir. Chunki bola hayotining ilk oylarida organizmning o‘rish sur‘atlari yuqori bo‘lib, u ko‘proq temirga ehtiyoj sezadi. Agar bu moddani yetarli darajada qabul qilmasa, anemiya rivojlanishi muqarrar bo‘ladi.

2. Chaqaloqlarda anemiyaning asosiy sabablari

Chaqaloqlarda anemiya yuzaga kelishida ko‘plab omillar ta’sir ko‘rsatadi. Ularni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

1. Onaga bog‘liq omillar:

Homiladorlik davrida ona organizmida temir tanqisligi yoki boshqa vitamin-mineral yetishmovchiligi.

Homiladorlik davrida qonda surunkali kasalliklarning mavjudligi (masalan, surunkali buyrak yetishmovchiligi, yurak kasalliklari).

Ona qon guruhining bola qon guruhi bilan mos kelmasligi, immunologik ziddiyatlar.

2. Tug‘ruq jarayoniga bog‘liq omillar:

Erta tug‘ilish (preterm).

Ko‘p homilali homiladorliklar.

Tug‘ruq vaqtida kuchli qon yo‘qotishlar.

Plasentadan bola organizmiga yetarli darajada qon o‘tmasligi.

3. Bola organizmiga bog‘liq omillar:

Genetik omillar va irsiy kasalliklar.

Chaqaloqning past vaznda tug‘ilishi.

Bola ovqatlanishidagi yetishmovchiliklar.

Infeksion kasalliklar va surunkali yallig‘lanish jarayonlari.

Shunday qilib, anemiyaning sabablari kompleks ko‘rinishda bo‘lib, har bir chaqaloqda turlicha ko‘rinishda namoyon bo‘ladi.

3. Klinik belgilari

Anemiyaning klinik belgilari ko'p hollarda bolaning yoshiga, anemiyaning darajasiga va organizmning umumiy holatiga bog'liq bo'ladi. Chaqaloqlarda quyidagi simptomlar ko'p kuzatiladi:

Teri va shilliq pardalarning rangparligi.

Bola tez charchashi va uyquchanlik.

Oziq moddalarga ishtahaning pasayishi.

Yurak urish tezligi (taxikardiya) ortishi.

Nafas qisishi va tez-tez nafas olish.

Asabiylashish, tez yig'lash.

O'sish va rivojlanish sur'atlarining sekinlashishi.

Bu belgilar anemiyaning darajasiga qarab turlicha ko'rinishda namoyon bo'ladi. Masalan, yengil darajada faqatgina rangparlik va tez charchash kuzatilsa, og'ir darajada yurak faoliyatining buzilishi va nevrologik muammolar paydo bo'lishi mumkin.

4. Diagnostika usullari

Chaqaloqlarda anemiyaning aniqlash uchun bir qator klinik va laboratoriya tekshiruvlari o'tkaziladi.

Umumiy qon tahlili – gemoglobin darajasi, eritrotsitlar soni, gematokrit ko'rsatkichlari baholanadi.

Biokimyoviy tahlil – qonda temir, ferritin, vitamin B12 va folat miqdori o'rganiladi.

Morfologik tahlil – eritrotsitlarning shakli va kattaligini mikroskop ostida ko'rish orqali baholanadi.

Genetik tekshiruvlar – irsiy anemiya turlarini aniqlash uchun o'tkaziladi.

Zamonaviy pediatriyada diagnostika jarayonida innovatsion usullar ham qo'llanilmoqda. Masalan, gematologik analizatorlar yordamida bir nechta ko'rsatkichni qisqa vaqt ichida o'lchash mumkin.

5. Anemiyaning oldini olish choralarini

Anemiyaning oldini olish davolashdan ko'ra samaraliroqdir. Shu sababli pediatriyada profilaktika choralariga alohida e'tibor qaratiladi.

Ona salomatligini mustahkamlash: homiladorlik davrida ayollarga temir va folat qo'shimchalari berish.

Ona suti bilan oziqlantirish: ona suti chaqaloq uchun eng yaxshi oziq manbai bo'lib, unda zarur vitamin va minerallar mavjud.

Qo'shimcha ovqatlarni to'g'ri joriy qilish: 6 oylikdan boshlab temirga boy mahsulotlarni (go'sht pyuresi, sabzavotlar) berish.

Sanitariya-gigiyena sharoitlariga rioya qilish: infeksiyon kasalliklarning oldini olish orqali anemiyaning rivojlanish xavfini kamaytirish.

Muntazam tibbiy ko'riklar: chaqaloqlarni pediatr va gematolog tomonidan muntazam kuzatib borish.

6. Davolash usullari

Chaqaloqlarda anemiyaning davolash uning sababi va darajasiga qarab tanlanadi.

1. Dori vositalari:

Temir preparatlari (sirop, tomchi shaklida).

Vitamin B12 va folat qo'shimchalari.

Zarurat bo'lsa, eritrotsit massasi quyish (qon quyish).

2. Parhez-terapiya:

Ona suti bilan oziqlantirishni davom ettirish.

Temirga boy mahsulotlar qo'shimcha ovqat sifatida kiritish.

Vitamin C iste'molini ko'paytirish (temir so'rilishini yaxshilaydi).

3. Umumiy parvarish:

Bola uchun qulay psixologik va jismoniy sharoit yaratish.

Infeksiyon kasalliklarni vaqtida davolash.

7. Zamonaviy yondashuvlar

So'nggi yillarda pediatriyada anemiyaning davolashda integratsiyalashgan va individual yondashuvlarga katta e'tibor qaratilmoqda. Masalan, anemiya faqat dorilar bilan davolanishi emas, balki bolaning oilaviy va ijtimoiy sharoitlari ham hisobga olinishi kerak. Bundan tashqari, molekulyar diagnostika va gen terapiyasi sohasidagi yutuqlar kelajakda irsiy anemiyalarni samarali davolash imkonini beradi.

Takliflar

Chaqaloqlarda anemiyani samarali oldini olish va davolash uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Profilaktik choralarni kuchaytirish – homilador ayollarga temir va folat qo‘shimchalarini muntazam berish hamda ular salomatligini doimiy nazorat qilish.
2. Ona suti bilan oziqlantirishni rag‘batlantirish – chaqaloqlarga ilk 6 oy davomida faqat ona suti bilan oziqlantirish, keyin esa qo‘shimcha ovqatlarni to‘g‘ri va bosqichma-bosqich kiritish.
3. Muntazam tibbiy ko‘riklar – pediatr va gematolog nazoratini kuchaytirish, erta tashxislash va davolash choralari kengaytirish.
4. Aholini xabardor qilish – ota-onalar orasida anemiya sabablari va oqibatlari haqida tushuntirish ishlarini keng yoyish.
5. Davolashda zamonaviy yondashuvlar – innovatsion diagnostika vositalaridan va individual parhez-terapiya usullaridan keng foydalanish.

Xulosa

Bolalarda o‘tkir respirator infeksiyalar (ORI) pediatriya amaliyotida eng keng tarqalgan kasalliklardan biri hisoblanadi. Ularning yuqori uchrashuv chastotasi, qaytalanish xususiyati va ayrim hollarda asoratlar qoldirishi tibbiyot xodimlari, ota-onalar hamda jamiyat uchun muhim muammolardan biridir. Ushbu maqolada ORIning kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashxislash usullari va davolash hamda profilaktika yo‘nalishlari keng tahlil qilindi.

Birinchidan, kasallikning etiologik omillari orasida turli xil viruslar – gripp, paragripp, adenovirus, rinovirus va respirator-sinsitial viruslar yetakchi hisoblanadi. Shu bilan birga, bakterial infeksiyalar bilan qo‘shilishi kasallikning og‘ir kechishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shuning uchun pediatrik amaliyotda ORI tashxisini qo‘yishda etiologiyani aniqlash muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchidan, bolalarda ORIning klinik belgilari organizmning yoshga xos xususiyatlariga qarab turlicha namoyon bo‘ladi. Ko‘pincha isitma, yo‘tal, burun bitishi, bo‘g‘iz og‘rig‘i, umumiy holsizlik va uyquning buzilishi kuzatiladi. Yosh bolalarda intoksikatsiya belgilarining tez rivojlanishi, nafas olishning qiyinlashuvi,

bronxiolit yoki pnevmoniya kabi asoratlari xavfi yuqori bo'ladi. Shu bois, pediatrik shifokorlar ORIning erta aniqlashi va kechiktirmay davolash choralarini ko'rishi zarur.

Uchinchidan, davolash jarayonida kompleks yondashuv asosiy o'rinni egallaydi. O'z vaqtida simptomatik terapiya – antipiretiklar, mukolitiklar, inhalyatsiya usullari, shuningdek, yetarli suyuqlik ichish va dam olish tartibi muhim hisoblanadi. Antibiotiklar faqat bakterial infeksiya qo'shilganda buyurilishi kerak. Aks holda, antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish dori-darmonlarga chidamli mikroorganizmlarning ko'payishiga olib keladi.

To'rtinchidan, ORIning oldini olish chora-tadbirlari haqida to'xtalib o'tish lozim. Bolalarda immunitetni mustahkamlash, to'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollik va vitaminlar qabul qilish sog'lomlashtirish jarayonining muhim qismidir. Bundan tashqari, gigiyena qoidalariga rioya qilish, maktabgacha va maktab muassasalarida dezinfeksiya ishlarini muntazam olib borish infeksiyalarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Profilaktik emlashlarning o'z vaqtida o'tkazilishi ham ORI va uning asoratlari xavfini kamaytirishda katta rol o'ynaydi.

Beshinchidan, maqolada ta'kidlanganidek, pediatrik dispanserizatsiya va muntazam tibbiy ko'riklar ham alohida ahamiyatga ega. Chunki ko'plab infeksiyalar va ularning oqibatlari faqat tibbiy ko'rik jarayonida aniqlanishi mumkin. Shuningdek, ota-onalarga gigiyena, immunoprofilaktika va bolalarda sog'lom turmush tarzi asoslari bo'yicha tushuntirish ishlari olib borish katta samara beradi.

Xulosa qilib aytganda, bolalarda o'tkir respirator infeksiyalar faqatgina tibbiy muammo emas, balki ijtimoiy ahamiyatga ega masaladir. Chunki bu kasalliklar bolalarning sog'lig'iga, ularning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga, ta'lim jarayonida ishtirok etishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. ORIning tez-tez uchrashi oilalarda iqtisodiy qiyinchiliklarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli pediatrlar, ota-onalar va ta'lim muassasalari vakillari hamkorlikda harakat qilishi zarur.

Mamlakat miqyosida ORI bilan bog'liq kasallanishni kamaytirish uchun profilaktika va davolash bo'yicha yagona standartlarni ishlab chiqish, tibbiy xizmat sifatini oshirish, zamonaviy diagnostika vositalarini amaliyotga keng joriy etish ham

muhim hisoblanadi. Shuningdek, ilmiy izlanishlar orqali yangi antiviral preparatlar, samarali emlash vositalari hamda innovatsion davolash usullarini ishlab chiqish istiqbolli yo‘nalishlardan biridir.

Demak, bolalarda o‘tkir respirator infeksiyalar bilan samarali kurashish ko‘p qirrali yondashuvni talab qiladi. Shifokorlarning malakasini oshirish, ota-onalarni xabardor qilish, maktab va bog‘chalarda gigiyena sharoitlarini yaxshilash, emlashni kengaytirish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish orqali ushbu muammoni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu tariqa, kelajak avlodning sog‘lom bo‘lib voyaga yetishi ta‘minlanadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. X. X. To‘laganova. Bolalar kasalliklari: klinika va davolash asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2019.
2. M. M. Jo‘rayev. Pediatriyada diagnostika va davolash protokollari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. D. D. Sodiqova. Bolalar yuqumli kasalliklari va ularni profilaktikasi. – Toshkent: Tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2018.
4. A. A. Karimova. Bolalarda respirator kasalliklar klinikasi va ularni boshqarish. – Toshkent: Ilm ziyo, 2021.
5. B. B. Ergashev. Pediatriya amaliyotida zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017.
6. Sh. Sh. Qodirov. Bolalar salomatligini saqlashda profilaktika tadbirlari. – Toshkent: Innovatsion tibbiyot markazi, 2022.